

Jouw klimaataanpak is de mijne niet

Welkom!

Welkom! Wat leuk dat je een kijkje neemt in onze lesbrief over paradigma's rond klimaatverandering. Sinds begin 2024 zijn we bij de Universiteit Utrecht hard bezig met het ontwikkelen van Klimaatwijzer. Klimaatwijzer is een platform waar je als docent kant-en-klaar lesmateriaal en achtergrondinformatie kunt vinden over de vraagstukken die in de maatschappij spelen omtrent klimaatverandering.

Het lesmateriaal dat we maken sluit aan op de examenprogramma's van de vakken maatschappijleer en maatschappijwetenschappen. Zo maken we het voor jou als docent mogelijk om klimaatverandering als maatschappelijk vraagstuk én tegelijkertijd de verplichte lesstof van het vak te behandelen.

Over deze lesbrief

Hoosbuien, droogte, overstromingen – dat het klimaat verandert, daarover zijn de meeste mensen het eens. Maar als het gaat over de oplossingen, lopen de meningen flink uiteen. Waarom is er zoveel verdeeldheid over het klimaatbeleid? En hoe kun je die verschillen begrijpen?

In deze les maken leerlingen kennis met verschillende visies rondom de oplossingen van klimaatverandering. We gebruiken fragmenten uit de NRC-podcast [Onbehaarde Apen](#) als startpunt voor gesprek en analyse over sociaal-wetenschappelijke paradigma's en eindigen de les met een rollenspel.

De les sluit aan op domein A: Vaardigheden, domein B: Vorming en domein E: Sociale Actualiteit van het examenprogramma maatschappijwetenschappen voor vwo. Specifiek bij paradigma's. Het is handig als leerlingen al enige voorkennis hebben over dit onderwerp.

Heb je feedback of lijkt het je leuk om mee te denken over het ontwikkelen van klimaatonderwijs binnen de maatschappijvakken? We horen heel graag van je.

Veel plezier met lesgeven!

Team Klimaatwijzer

Jouw klimaatprobleem is het mijne niet

Introductie

Hoosbuien, overstromingen, orkanen en droogte: dát het klimaat verandert, daar zijn de meeste mensen het wel over eens. Maar over de oplossingen van het klimaatprobleem heerst grote verdeeldheid. Waarom zijn we zo verdeeld en hoe komen we tot elkaar?

Vooraf

Leerdoelen

1. De leerling weet wat een paradigma is.
2. De leerling kan verschillende paradigma's herkennen, uitleggen en toepassen.
3. De leerling kan verschillende ideeën over de oplossingen van klimaatverandering analyseren en koppelen aan sociaal-wetenschappelijke paradigma's.
4. De leerling leert zich te verplaatsen in het perspectief van een ander.
5. De leerling kan de verdeeldheid rondom klimaatverandering verklaren.
6. De leerling krijgt inzicht in de complexiteit van klimaatverandering als maatschappelijk probleem.

Eindtermen

Deze les sluit aan bij paradigma's. Specifiek Domein A: Vaardigheden, B: Vorming en E: Sociale Actualiteit van het examenprogramma maatschappijwetenschappen voor vwo.

Duur

+/- 50 minuten

Benodigheden

- Bal of ander voorwerp dat je kunt overgooien
- Uitgeprinte rollenkaart en casus voor ieder groepje
- Zorg ervoor dat de leerlingen voorafgaand aan de les de podcast '[Jouw klimaatprobleem is het mijne niet](#)' hebben geluisterd.

Extra informatie

Wil je meer informatie over verschillende ideeën rondom klimaatverandering? Bekijk dan:

- '[Jouw klimaatprobleem is het mijne niet](#)' | NRC Onbehaarde apen
- Why we disagree about climate change | Mike Hulme
- [Degrowth: hoop of hype?](#) | Studium Generale | Universiteit Utrecht
- [Een nieuwe blik op duurzaamheid](#) | Studium Generale | Universiteit Utrecht

Opzet van de les

Start van de les: associatierondje (5 minuten)

- De leerlingen hebben als huiswerk de podcast '[Jouw klimaatprobleem is het mijne niet](#)' geluisterd.
- Om het geheugen op te frissen starten we met een associatierondje:

Associatierondje

Vraag de leerlingen om in een kring te gaan staan. Ze kunnen een bal naar elkaar te gooien terwijl ze de naam zeggen van degene naar wie ze gooien. Wanneer er een bal naar je toe wordt gegooid, vang je deze en noem je wat je het meest heb onthouden uit de podcast. Bijvoorbeeld: eco-modernisme of dat 95% van de mensen vindt dat klimaatverandering een probleem is. Het doel is om het voorwerp snel te laten rondgaan en iedereen betrokken te houden, terwijl de stof uit de podcast wordt opgefrist.

Uitleg over paradigma's (10 minuten)

- Leg uit wat paradigma's zijn en welke sociaal-wetenschappelijke paradigma's we bij het vak maatschappijwetenschappen behandelen: conflict-paradigma, rationele-actor paradigma, functionalisme en sociaal constructivisme.
- Leg vervolgens de verschillende visies rondom klimaatverandering uit die in de podcast worden besproken:

Visies rondom klimaatverandering

Er zijn verschillende visies of paradigma's wanneer het gaat om het probleem van klimaatverandering:

- Biofysische visie - Klimaatverandering wordt puur gezien als een milieuprobleem. Het systeem aarde kunnen we begrijpen, controleren en beïnvloeden. De toekomst kunnen we analyseren met modellen. Een bekende stroming binnen dit visie is ecomodernisme.
- Kritische visie - Klimaatverandering wordt geplaatst in een bredere context van het systeem. Het onttrekken van fossiele brandstoffen, wordt daarbij gekoppeld aan machtsverhoudingen, kapitalisme en kolonialisme. In andere woorden: klimaatverandering komt niet door de mens, maar door de moderne, kapitalistische mens.
- Ecocentrische visie - De mens is de relatie met de natuur kwijt. We moeten weer opnieuw een relatie opbouwen met de natuur en beseffen dat we onderdeel van de natuur zijn, in plaats van dat we onszelf erbuiten plaatsen.
- Ontkennende visie - Het bestaan en de gevolgen van klimaatverandering worden gebagatelliseerd en wetenschap wordt in twijfel getrokken.

Bron: NRC Onbehaarde Apen, 29 februari 2024. *Jouw klimaatprobleem is het mijne niet* (14:00 - 24:00)

Instructieblad voor de docent

Opzet van de les

- Leg vervolgens uit dat oplossingsrichtingen rondom klimaatverandering ook samenhangen met het visie of wereldbeeld dat mensen aanhangen.
- Bijvoorbeeld: De techno-fix, zoals geo-engineering past bij het biofysisch naratief en het idee van consuminderen past bij het kritische visie.

Rollenspel (30 minuten)

- Verdeel de klas in 4 (of 8) groepen en deel het opdrachtenblad en de rollenkaarten uit.
- Benadruk dat het bij de rollenkaarten gaat om ideaaltypen. De 4 verschillende houdingen zijn in de realiteit vaak genuanceerder.
- Geef leerlingen 10 minuten de tijd om de vragen van het opdrachtenblad als voorbereiding te beantwoorden.
- Start het rollenspel en open het gesprek over de vraag: *In 2035 moet jouw school klimaatneutraal zijn. Welke maatregelen moet de school nemen om die doelstelling te bereiken?* De leerlingen vormen het adviesraad voor de school.
- Neem de rol van gespreksleider in en daag de leerlingen uit om vanuit hun eigen rol op elkaar te reageren en andere oplossingen aan te dragen.
- Zorg ervoor dat het gesprek niet vervalt in een welles-nietes over het bestaan van klimaatverandering, maar dat het een constructief gesprek is over de ernst en de oplossingen.

Voorbeelden van oplossingen die door leerlingen kunnen worden aangedragen:

- *De wetenschapper* - Technologische oplossingen zoals zonnepanelen, energiemanagementsystemen, slimme thermostaten, verbeteren van isolatie, inkoop van 100% groene stroom.
- *De klimaatactivist* - Het betrekken van leerlingen en docenten bij verduurzaming, stoppen van samenwerking met fossiele bedrijven, plantaardig menu introduceren en betaalbaar maken voor alle inkomensgroepen, onderwijs over klimaatrechtvaardigheid, acties organiseren om overheidssteun af te dwingen.
- *De natuurdenker* - Groene schoolpleinen aanleggen, buitenonderwijs introduceren, maaltijden uit eigen moestuin, hergebruik van materialen in plaats van nieuwe producten, minder technologie en meer ambacht in het onderwijs, introduceren van een natuurritueel.
- *De scepticus* - Stoppen met duurzaamheidsbeleid, leerlingen, docenten en scholen vrijheid geven om te beslissen of ze zich met duurzaamheid bezig houden. Eerst investeren in betere ICT-voorzieningen, ventilatie of leeromstandigheden — duurzaamheid volgt pas als het bijdraagt aan kwaliteit van onderwijs.

Reflectie (5 minuten)

- Sluit de les af door klassikaal te reflecteren. Daarbij kun je denken aan de volgende vragen:
 - Welke visie spreekt je persoonlijk aan en waarom?
 - Welke spanningen zijn er tussen de verschillende visies?
 - Welke sociaal-wetenschappelijke paradigma's herken je bij de verschillende visies over klimaatverandering?

Bijvoorbeeld: biofysisch visie sluit aan bij ideeën van rationele-actor paradigma en functionalisme. Daarnaast zijn onderdelen van het conflict-paradigma en sociaalconstructivisme te herkennen in het kritische visie.

Jouw klimaataanpak is de mijne niet

Introductie

Hoosbuien, overstromingen, orkanen en droogte: dát het klimaat verandert, daar zijn de meeste mensen het wel over eens. Maar over de oplossingen van het klimaatprobleem heerst grote verdeeldheid. Welke verschillende paradigma's heersen er? Waarom zijn we zo verdeeld en hoe komen we tot elkaar?

Bron: Klimaatwijzer

Opdracht

In deze les voer jij samen met je klasgenoten een rollenspel uit. Je krijgt van jouw docent een rol toegewezen gebaseerd op één van de visies rondom klimaatverandering. Je leeft je in in deze rol en gaat vervolgens met andere rollen in gesprek over de volgende casus:

In 2035 moet jouw school klimaatneutraal zijn. Welke maatregelen moet de school volgens de adviesraad nemen om die doelstelling te bereiken?

1. Lees jouw rollenkaart.
2. Beantwoord ter voorbereiding van het rollenspel de vragen op de volgende pagina.
3. Start het rollenspel!

Opdrachtenblad voor de leerling

Leef je in in jouw rol en beantwoord de volgende vragen:

1. Wat is volgens jouw rol het 'echte' probleem van klimaatverandering?

.....

.....

.....

2. Welke concrete oplossingen passen hierbij?

.....

.....

.....

.....

3. Wat vind je van andere visies en oplossingsrichtingen?

.....

.....

.....

.....

De wetenschapper

Je bent een wetenschapper, beleidsadviseur of technocraat. Jij ziet klimaatverandering als een natuurkundig en technisch probleem: een teveel aan broeikasgassen. Klimaatverandering is iets wat je kunt meten, modelleren en voorspellen. De oplossing ligt volgens jou bij innovaties en slim beleid. Je bent nuchter, rationeel en oplossingsgericht. Jij gelooft dat technologie ons vooruit helpt.

Oplossingsrichtingen:

- Technologische innovatie
- Efficiënter produceren en groene groei
- Slim beleid en internationale samenwerking

De klimaatactivist

Je bent activist, socioloog of vertegenwoordiger van een minderheidsgroep. Voor jou is klimaatverandering niet alleen een milieuprobleem, maar een gevolg van een oneerlijk systeem gebaseerd op kapitalisme en uitbuiting. Grote vervuilers schuiven de gevolgen af op armere landen en toekomstige generaties. De oplossing ligt volgens jou niet in technologie, maar in systeemverandering. Je bent kritisch, strijdbaar en gericht op rechtvaardigheid. Échte klimaatactie begint volgens jou bij het aanpakken van macht en ongelijkheid.

Oplossingsrichtingen:

- Degrowth of consuminderen
- Herverdeling van macht en middelen
- Stop van fossiele subsidies en vervuilende industrieën.

De natuurdenker

Je bent een filosoof, natuurliefhebber of spiritueel denker. Voor jou is klimaatverandering niet alleen een technisch of economisch probleem, maar een teken dat we de verbinding met de natuur kwijt zijn. We zijn de aarde gaan zien als iets wat we kunnen gebruiken in plaats van iets waar we deel van uitmaken. De oplossing ligt volgens jou in het herstellen van die relatie: eenvoudiger leven, meer respect voor de natuur en opnieuw leren luisteren naar de aarde.

Je bent bedachtzaam, bewust en zoekt naar innerlijke en culturele verandering. Echte klimaatactie begint volgens jou bij een nieuwe manier van kijken naar de wereld en onze plek daarin.

Oplossingsrichtingen:

- Gedragsverandering naar eenvoudig en verbonden leven
- Lokale gemeenschappen en regeneratieve landbouw
- Spirituele en culturele heroriëntatie op de natuur

De scepticus

Je bent politiek conservatief. Voor jou is klimaatverandering niet de grootste bedreiging van deze tijd — en zeker geen reden voor paniek of radicale maatregelen. Je trekt de wetenschap in twijfel en bent het niet eens met de ernst, oorzaak en eenzijdige oplossingen die worden aangedragen. Volgens jou wordt het klimaatdebat gebruikt om vrijheid in te perken, belastingen te verhogen of mensen angst aan te jagen. Je bent kritisch op klimaatmodellen en gelooft in gezond verstand, economische stabiliteit en technologische aanpassing.

Oplossingsrichtingen:

- Aanpassen met behulp van innovatie
- Vrijheid voor markt en ondernemers
- Stoppen met 'klimaatdwang' en overdreven regelgeving

